
FRIEDRICH
Bruegel
Spiklenci
STERN*E

STERN*E

Friedrich Bruegel na portrétu Emila Stumppa, Praha, 30. léta 20. století (Wienbibliothek im Rathaus, H.I.N.-228637)

FRIEDRICH

Bruegel Spiklenci

STERN*E

Přeložil Jiří Stromšík

Kniha vychází s finanční podporou hl. města Prahy, Státního fondu kultury ČR, Fondu budoucnosti Rakouské republiky, Rakouského spolkového ministerstva bydlení, umění, kultury, médií a sportu (sekce IV – Umění a kultura)

Vzdělávací aktivity k publikaci jsou připravovány ve spolupráci s Pamětí národa.

Translation © Jiří Stromšík, 2026
Epilogue © Eva Jelínková, 2026
© Sterne, 2026
ISBN 978-80-909560-1-8

1

Domovník z čísla osm pan Malý mohl ze své lóže pozorovat všechno, co se děje šikmo naproti před domem číslo jedenáct. Dělal to bez zábran, poněvadž věděl, že ho odtamtud nikdo nemůže vidět. Tím si byl jist. Jinak by číslo jedenáct nesledoval. Věděl, co v tom domě je. Firemní štíty na domovních vratech ho klamaly jen krátkou dobu. V tomto domě byli velice opatrní, jejich uklízečky přicházely z docela jiné městské čtvrti a zůstávaly celý den. To přece dnes už není vůbec obvyklé. Kdopak dnes najde uklízečku? A v tom domě jich měli nejmíň šest. Když někdo ty ženské viděl na ulici, nikdy by ho nenapadlo, že by to mohly být uklízečky, byly příliš dobře oblečené, a i když domovníkovi bylo hned jasné, že to nejsou žádné slečny písařky, zařadil si je, až když je viděl ohánět se hadrem a smetákem.

Pan Malý byl samozřejmě zvědavý a doufal, že se od žen něco dozví, ale tyhle zatracené ženské byly zcela zvláštní uklízečky, uměly mlčet a bylo nemožné seznámit se s nimi.

Jedna, možná ta nejmladší a nejhezčí, mu alespoň odpovídala na pozdrav a později na úsměv. Takže na ni každý den čekal, aby ji pozdravil, až to bylo jeho vlastní ženě nápadné, začala nedůvěřovat čistotě pohledů na objekt jeho zvědavosti a podezřívat ho, že si chce s tou posluhovačkou něco začít, zatímco on se chtěl pouze dozvědět, oč v domě číslo jedenáct vlastně jde.

Domovník se nejprve domýšlel, že v domě je umístěna sekce generálního štábu, o níž se mluví jen šeptem. Býval kdysi domovníkem naproti jednomu takovému domu a tehdy se naučil rozeznávat, jak vypadá důstojník v civilu.

Jednoho dne Malý uviděl, jak do domu vchází jeden starý známý, a hned věděl, že s domem nemá co do činění armáda, nýbrž policie, přesněji řečeno: státní policie, která se teď pravděpodobně nazývá jinak, ale dělá totéž co vždy.

Panu Malému teď bylo pětapadesát let a od roku 1918 věci stále měnily jméno, po okupaci to vzdal, aby se učil novým názvům. Když do protějšího domu vešel pan Kubka, pak ten dům může mít co dělat jedině se státní policií. Pana Kubku dobře znal a pan Kubka znal jeho, protože pan Kubka si pamatoval každé jméno, které kdy slyšel, a každý obličej, který kdy viděl. Pan Kubka byl už v roce 1938 sekčním šéfem u státní policie a u něho se scházely všechny špionážní případy. Tak ho Malý poznal; byla to senzace jeho života, že svědčil proti špionovi.

Takže Kubka ve zdraví přežil všechno, Mnichov, okupaci, válku i poslední změnu vlády. Když ho Malý viděl poprvé vcházet do čísla jedenáct, Kubka rychle pohlédl na štítek s číslem, zda je to správný dům, a pak přicházel nejméně dvakrát týdně. Malý se rozhodl, že si na něj počíhá, a když pan Kubka jednoho dne vycházel z čísla jedenáct, narazil na mile se usmívajícího domovníka, který jej oslovil jménem a pozdravil „Dobrý den“, a pan Kubka, jako by jej viděl

naposled včera, pozdrav opětoval a zeptal se, jak se panu Malému po celá ta dlouhá léta vedlo. O několik dní později se objevil v Malého portýrské lóži, mluvil o počasí a že doba je složitá a pak – s pohledem na klopu domovníkova kabátu, na níž se skvěl stranický odznak – dodal, že Malý coby soudruh si jistě uvědomuje, že všechno je na vzestupu. Při loučení přešel Kubka od formálního vykání na stranicky soudružské tykání a pronesl polohlasně: „Je ti jasné, že to, co na čísle jedenáct uvidíš nebo uslyšíš, nejraději okamžitě zapomeneš. A kdybys zpozoroval něco, co by se ti nezdálo v pořádku, tak mi zavolej. Ale nejdůležitější je: mlčet a neznat nikoho z lidí, co do čísla jedenáct vcházejí nebo z něho vycházejí, ani mne ne. Rozumíš, Malý?“ Kubka nechal domovníkovi lístek s telefonním číslem a odešel.

Kvůli tomu ke mně přišel, číslo už měl napsané, jenom kvůli tomu, uvažoval Malý. V jedenáctce musí být náramně tajné policejní oddělení, to jsem si měl domyslet sám, policie je dneska důležitější než armáda. Nic nevidět, nic neslyšet, to bude nejlepší.

Od nynějška domovník nezdravil pana Kubku, posluhovačku ani nikoho dalšího z čísla jedenáct a dával si dobrý pozor, aby sám byl z protějšího domu co nejméně vidět. Ale všechno, co bylo z čísla jedenáct vidět a slyšet, si v hlavě střádal, jen tak pro sebe, a jelikož byl vskutku tuze zvědavý člověk.

Dvanáctý duben 1949 byl deštivý a pošmourný den, takže se o sedmé večer již stmívalo.

Pan Malý vyšel na okamžik před dům, aby se podíval na oblohu, ale ve skutečnosti chtěl zjistit, jestli se v blízkosti čísla jedenáct pořád ještě potloukají ti dva mladí lidé, které už často pozoroval. Přicházeli každý druhý třetí den asi kolem sedmé a nejpozději v sedm patnáct už bývali pryč.

Mezi sedmou a sedmi patnácti téměř každý den přijížděla černá limuzína, z domu číslo jedenáct pokaždé vyšel rychlým

krokem vysoký plavovlasý, přibližně čtyřicetiletý muž, nepromluvil se šoférem ani slovo, nastoupil a vůz okamžitě odjel. Oba mladí muži buď zabezpečovali jeho odjezd, nebo se snažili vyzvědět, v kolik hodin vychází z úřadu. Malý měl dojem, že jim jde o to druhé. Dnes je však v sedm hodin už neviděl. Uvažoval právě, jestli si má ohřát na plynovém vařiči večeři – věděl, že mu žena připravila brambory v gulášové šťávě –, když tu se z protějška ozvala rána, jako když praskne pneumatika, jenom tišší, takže prudce obrátil hlavu a vyhlédl na ulici. A v témž okamžiku z domu číslo jedenáct vyšli oba mladí muži a odcházeli rychle, ne však v nápadném chvatu, jeden napravo, druhý nalevo. Bylo, jak Malý zjistil, přesně sedm hodin čtyři minuty. Na ulici bylo málo lidí a Malý stačil oba hodný kus cesty sledovat pohledem. A mohl popsat jejich oblečení. Jeden měl na sobě modrý plášť a měkký šedý klobouk, druhý žlutý pršiplášť a baret. Ani když se Malý za nimi podíval naposled, nekráčeli rychleji.

Malý se o ně přestal zajímat, protože naproti v čísle jedenáct se teď něco muselo semlít; lidé, jež domovník znal od vidění, vzrušeně vybíhali z domu a odjížděli pryč, jiné vozy přivážely další lidi, přijel i vůz se zdravotnickým označením, pak ještě jeden, a asi v osm hodin přijela ambulance, do níž přinášeli nosítka. A hodně oken dnes zůstávalo osvětleno až pozdě do noci. Jindy svítilo až pozdě do noci jen třetí okno zprava ve druhém patře, Malý si pro sebe tu místnost určil jako služebnu.

Nuže: Pan Malý si představoval, co se to mohlo stát. Ale ani ho nenapadlo, aby použil telefonní číslo, které mu dal Kubka. Po pravdě řečeno ho napadlo zavolat Kubkovi, ale zavrhl ten nápad, ve vlastním zájmu, ne aby chránil ty mladé muže.

V osm večer zpravidla končil v portýrské lóži a odcházel do svého bytu. Ne že by tam musel zůstávat tak dlouho, ale byl domovníkem z vášně, rád viděl přicházet své nájemníky a přál si znát jejich návštěvníky.

Bylo již osm patnáct, když chtěl odejít. Tu přišel Kubka. Pan Kubka osobně, to znamená, že se naproti muselo semlít něco velice vážného. Pokud byl Kubka rozčílený, nedal to na sobě znát a zeptal se: „Býváš tu tak dlouho vždycky? To není zrovna lehká služba."

„Vždycky, skoro vždycky to trvá tak dlouho. Hodně nájemníků si u mě nechává klíče, prádelna je denně obsazená a já musím přebírat klíč –"

„To stačí," přerušil ho Kubka, „rád bych věděl, jestli jsi tu byl od sedmi do půl osmé."

„Samozřejmě jsem tu byl, v sedm jsem si tady na vařiči ohřál večeři a pak ji snědl. Jídlo, soudruhu, ještě pořád není, co by mělo být; brambory v gulášové šťávě, to by si mi před válkou žena netroufla naservírovat. Teď to mám třikrát týdně. Vláda by opravdu měla něco dělat…"

Kubka trpělivě poslouchal, ale nyní ho přerušil: „Žerty stranou, Malý, ta věc je vážná. Neslyšel jsi výstřel? Přibližně po sedmé, pět, šest, sedm minut po sedmé?"

„Ne! Nic jsem neslyšel."

„Dobrá!" řekl Kubka, „to je jasná odpověď. Neviděls v tu dobu vycházet z čísla jedenáct nějakého nápadného člověka? Nebo i víc lidí?"

„Neviděl, soudruhu," odvětil Malý, a tím oslovením podtrhl, že nemluví jen jako občan, nýbrž také jako straník: „Ne, soudruhu, neviděl jsem nic. Jedl jsem ty své brambory se šťávou."

„Hm!" zabručel Kubka zamyšleně: „K ostatním domovníkům jsme poslali agenty. Tam jsme neočekávali žádné velké výsledky. K tobě jsem přišel sám, protože vím, že jsi dobrý pozorovatel a" – přitom se trochu pousmál – „taky zvědavý člověk, což vítáme, protože nám to poslouží. Takže, Malý, zapřemýšlej, nezpozoroval jsi nic nápadného? I nejmenší, sebenepatrnější věc může být důležitá."

V Malém to hrklo, přece jen měl posledně říct, co viděl a slyšel, ale teď už nemůže zpátky. Musí teď trvat na svém. Aby zamaskoval své odmlčení, nabídl Kubkovi cigaretu a sám si jednu vzal: „Ne, soudruhu, bohužel jsem si ohříval jídlo, pak je jedl a číslo jedenáct mě nezajímalo. A vůbec: od chvíle, kdy jsi se mnou mluvil o čísle jedenáct, jsem zavíral oči i uši. Přiznávám, soudruhu Kubko, že jsem zvědavý, ale vím, co si jako člověk, občan a soudruh můžu dovolit, nebudu přece sledovat policii, tím bych překročil hranice, které má domovník."

Ten chlap, pomyslel si Kubka, něco ví, jinak by tolik nemluvil. Ale nemůžu se s ním zdržovat. A Malému řekl: „Dobrá! Když tě budeme potřebovat, zavoláme tě, a pak ať přijdeš hned!"

„Vždycky rád posloužím!" zněla Malého odpověď. „Tam naproti se snad něco stalo?" Ale Kubka ho mávnutím ruky umlčel, stejně jako všichni jeho kolegové pokládal otázky policistovi za drzost. A vzápětí byl pryč.

Pan Malý byl spokojen, že na sobě, jak si myslel, nedal nic znát; ale příliš dobře se necítil. Teprve když od něj Kubka odešel, mu napadlo, že v kritické době vyšel na okamžik před dům, jestli ho někdo viděl, je to komplikace, a Kubka nikdy neuvěří, že Malý nic neviděl. Ale ani v tom případě samozřejmě není cesta zpátky. A konec konců: viděl snad něco zvláštního? Samozřejmě, že každý den vcházelo do domu číslo jedenáct hodně lidí, kteří z něho museli zase vycházet. Takže to, co viděl, nebylo nic neobvyklého. Běžné věci každodenního života nebyly v žádném případě nápadné a on měl právo je přehlédnout.

Ta věc mu nedopřávala klidu. Několikrát se už už chystal povědět o ní své ženě, ale přiznal se jí, co zpozoroval a o čem mluvil s Kubkou, teprve když leželi v temném pokoji v manželských postelích.

Žena se rozkatila: „Ty hlupáku! Obyčejnému špiclovi bys mohl vyprávět ty největší pitomosti, ale lhát Kubkovi může jenom idiot. Proč jsi to udělal?“

„Proč asi! A ty to sama dobře víš. U vážných případů – a tohle je moc vážný případ, protože v čísle jedenáct určitě někoho zabili – se vždycky ptají, co člověk dělal za protektorátu, kde pracoval, vytahují všechny ty staré krámy, čtyři roky po protektorátu. Takže bych zas musel vyprávět, že jsme pracovali u německého plukovníka v Brně, já jako sluha, ty jako kuchařka, a že jsme málem odešli s ním, kdyby nemusel tak honem pryč, že jsme měli německé příděly, zkrátka všechny ty blbosti, jako kdybychom vždycky, i v té době u plukovníka, nebyli dobří vlastenci, i když na naše vlastenectví nemáme žádné svědky. Když to teď budu muset vyprávět policii, budou z toho jen nepříjemnosti. Teď všecko souvisí se vším. Když budeme Kubkovi vyprávět, kde jsme byli za protektorátu, tak se to dozví partaj a vyhodí mě. A když vyletím z partaje, dozví se to šéf byťáku, a město nebude ve svých domech trpět domovníka, který byl vyloučený ze strany.“

Žena, zřídka kdy spokojená s vysvětlováním svého muže, nebyla spokojená ani nyní: „Oba jsme v partaji prověření, razítko je v legitimaci, to se pak už tolik nevyptávají. A ty vynecháš takovou příležitost na nás upozornit. Místo abys ukázal, jak jsi bdělý, lžeš Kubkovi. Ještě není pozdě, zítra Kubkovi zavoláš a řekneš mu, že já jsem všechno viděla z bytu číslo dvě v mezipatře, ale jak důležité je moje pozorování, jsem si uvědomila, až když jsem slyšela, co se v čísle jedenáct stalo.“

Paní Malá, jež většinou měla poslední a rozhodující slovo, je měla i tentokrát; a jako poslední tečku dodala: „Jestli všechno klapne a oni ty chlapy chytnou, musíš se stát šéfem byťáku ty a já ti budu pořád moct strkat pod nos, že ses jím stal, jelikož máš bdělou a chytrou ženu!“

2

V tramvaji, která jela kolem Ministerstva vnitra na Strossmayerovo náměstí, seděl mladý muž ve žlutém pršiplášti a tmavomodrém baretu. Jmenoval se Jan Horák. Bylo mu zima. Nezahřála ho ani cesta k tramvaji. Po celou cestu ho ovládala pouze myšlenka, že musí dávat pozor, aby nezrychlil krok, neohlédl se a neudělal sebemenší gesto, jež by prozradilo jeho nervozitu.

Nyní, když seděl v tramvaji, se zmrzlýma rukama v kapsách, nuceně se usmívaje, zápolil s dvojím nutkáním. Cítil hrozné nutkání k pláči, protože pomáhal zabít člověka, a současně měl nutkání rozesmát se právě proto, že se ten čin zdařil a on se na něm podílel. Stejně zřetelně, jako vnímal obojí nutkání, také věděl, že nesmí plakat ani se smát, že musí sedět zcela klidně, aby nevzbudil ničí pozornost.

Aby potlačil pláč i smích a odvedl myšlenky i od toho, co se událo ani ne před hodinou, začal si Jan prohlížet tváře spolucestujících. Muž v tamtom koutě měl zavřené oči a klímal,

možná jen zavřel oči z netrpělivosti, aby vnímal méně zřetelně, jak pomalu se ta mizerná tramvaj kodrcá vpřed. Jeho soused byl tak pohroužen do četby nějaké knížky, že nezvedal oči ani na zastávkách. Mladá dívka se nudila a těkala pohledem z jednoho spolucestujícího na druhého, a když její pohled padl na Jana, usmála se, jako by chtěla říci: Člověče, máme to ale mizerné tramvaje, že? Pán vedle Jana si četl v novinách, ani jednou neobrátil přeložený list. Čte tak pomalu, pomyslel si Jan, protože má před sebou dlouhou cestu a chce, aby mu noviny vystačily. Velice tlustá paní, jež měla vedle sebe černou nákupní tašku, se dívala z okna, necítila Janův pohled. To je matka, pomyslel si, hospodyně. Co v té tašce asi má?

Protože ve voze neseděl nikdo další, obrátily se Janovy oči zase k dívce. Ta opět neuhnula jeho pohledu a stále ještě se usmívala. Jestlipak by se na mě usmívala, kdyby věděla, odkud jedu? Když se přistihl při této otázce, popadl ho vztek na sebe sama a málem by sám k sobě hlasitě promluvil: Tohle věčné sebepozorování, to analyzování a kritizování je tvoje neštěstí, Jene. Stojíš tím sám sobě v cestě a sám se přivedeš do maléru! Přestaň!

Když došel v myšlenkách až sem, vyhlédl z okna. Již delší dobu pršelo, dlažba ulice se vlhce leskla. Pohled z okna mu ukázal ještě zřetelněji, jak pomalu vůz jede. Člověk by nejraději z vozu vyskočil a popostrkoval tramvaj kupředu, pomyslel si, mimovolně vstal a vyšel na plošinu. Když si to uvědomil, nechtěl se již vrátit do vozu. Na příští zastávce vystoupil, přestože to bylo od jeho bytu ještě daleko.

Mrholilo, ale Jan měl dojem, že cítí vlhkost na holém těle. Zrychlil krok a při chůzi si opakoval: Všechno dopadne dobře. Všichni vyvázneme!

Konečně dorazil do ulice, kde bydlel. Dlouhá cesta mu udělala dobře a cítil se odpočatý. Od doby, co se pustil do boje také

proti tomuto režimu, se mu automaticky vybavovaly zkušenosti z německé okupace. Jako tehdy pokaždé se i nyní blížil ke svému domu po protější straně ulice, aby již zdaleka viděl na vchod. Přede dveřmi nikdo nestál. Bodejť! pomyslel si, vždycky stávají v průchodu nebo čekají v bytě.

Byl teď přesně naproti vchodu a pohlédl nahoru k prvnímu poschodí, k bytu matky Pollakové, v němž měl již dva roky pronajatý pokoj. Co to je? V pokoji matky Pollakové visel z pravého okna ručník. Vycítil, že tu je něco neobvyklého, ale vzápětí se mu vybavila asociace s něčím, co vyprávěla matka Pollaková. To je zřetelné znamení, nemůže domů. Čekají na něj v bytě a ručník říká: Zůstaň venku, nechoď do domu!

Jan šel dál po protější straně ulice a na nejbližším nároží odbočil.

Kam? uvažoval. Za Němců bývalo na ulici bezpečno. Pouliční razie prováděli většinou s takovým randálem, že nebylo příliš obtížné se jim vyhnout. Ti dnešní ještě tak nepokročili, aby dělali pouliční razie. Nemají rádi pozdvižení a dávají přednost neviditelným metodám.

Jan se rozhlédl, byl ve Štefánikově, na Smíchově. Nesmím se odsud příliš vzdálit, abych byl ve správný čas před smíchovským farním kostelem, v devět hodin se tam mám setkat s Frantou. Kdybych jenom neměl u sebe revolver. Mohl bych ho nechat zmizet. Ale organizace má tak málo zbraní.

Ten ručník, přeskočily jeho myšlenky zpátky k bytu, byla náhoda; byt je čistý, a já tu nesmyslně pobíhám v mokru a zimě sem a tam. Náhle dostal nápad. Matka Pollaková má telefon. A s touto myšlenkou se Janovi spojila myšlenka na teplo a jídlo.

Nablízku byla malá kavárnička. Tam mohl přinejmenším dostat to, co se dnes prodávalo pod názvem káva a co byla, jako za nejhlubší války, stará, nezměněná melta.

V jednom rohu bylo několik starých pánů ponořeno do tarokové partie. Jan se usadil u sousedního stolu. Samozřejmě, meditoval, odvykli jsme si chodit do kavárny. Kavárny bývaly už za Němců pravými místy pro špicly. Teď je to zase tak.

Jan měl dobrý pocit; kavárenská vůně ho vždy potěšila. První doušek melty byl osvěžující. Teprve při druhém si člověk uvědomil, jaká nechutná břečka to je. Jan si zapálil cigaretu a rekonstruoval si onen rozhovor s matkou Pollakovou, který teď pro něj byl tak důležitý.

Matka Pollaková se z terezínského ghetta vrátila do Prahy v květnu 1945. Kdyby se jí byl návrat podařil až později, nebylo by pro ni již tak snadné dostat zpátky svůj dřívější byt. Samotná žena pak už pětipokojový byt nedostala. Muselo pro ni být divné vrátit se do tohoto bytu, z něhož předtím celá rodina, muž, dcera a dva synové, jeden po druhém, museli putovat do koncentračních táborů. Matka Pollaková byla pořádkumilovná žena, mohla na bytovém úřadě svým starým přihlašovacím lístkem dokázat, že jí byt právem náleží, a tak nyní zase byla ve svém bytě. Chodila od jednoho kusu nábytku k druhému a všechno bylo jako dřív. Každou chvíli se mohly otevřít dveře a synové, muž i dcera by byli zase tady a život i byt by byl zase úplný.

Po jisté době se matka Pollaková cítila osamělá a vzala k sobě podnájemníky. Tak tu byl stále někdo, s nímž se dalo promluvit, a taky bytový úřad již nemohl mít žádné námitky. Teď v bytě bydlely čtyři osoby. Tři nájemníci a matka Pollaková. Pokoj matky Pollakové byl salonem a jídelnou pro všechny; neboť matka Pollaková začala brzy svým podnájemníkům vařit, prát prádlo a velmi se s nimi přátelila. Byla pro všechny matka Pollaková. Telefon měla ze zvláštního důvodu. Matka Pollaková čekala. Třebaže její čekání trvalo nyní již čtvrtý rok, nebylo o nic méně toužebné než onoho prvního večera roku 1945, kdy byt z gruntu uklidila a řekla: „Teď

můžou přijít domů. Dej Bůh, aby tu už brzy byli!“ Oni – to byl muž, dcera, synové. „Až se můj muž, dcera a chlapci vrátí,“ říkávala paní Pollaková, „zajdou na Masarykově nádraží do telefonní budky, najdou v seznamu jméno Josefina Pollaková a zatelefonují. Můj muž vychovával děti k praktičnosti.“ Pro podnájemníky se telefon stal velkou výhodou, dodával jejich podnájemnické existenci jistý komfort. Ale kdykoli zazvonil, přispěchala k aparátu matka Pollaková, a pokaždé byla zklamána. Byla umělkyní v doufání a každému ze svých podnájemníků již nesčetněkrát vyprávěla, že po první světové válce se až do roku 1938 stále ještě vraceli váleční zajatci nebo pohřešovaní.

Jan myslel na tento telefon a na to, jak jeho samého matka Pollaková asi před měsícem přijala, když se pozdě večer vrátil domů: „Jene, nelíbíte se mi. Chodíte domů každý den pozdě večer. Je vám třicet a můžete si dělat, co chcete. Mohl byste běhat za děvčaty. Mohl byste chodit od vinárny k vinárně, mohl byste být posedlý karbanem a lajdačit – nic bych vám neřekla. Ale, Jene, já to znám od obou svých chlapců, dej Bůh, aby se brzy vrátili, vy nemáte nic s ženskými ani s pitím ani s kartami. Vy jste už zase v politice, a to není nic dobrého.“

Na Janovo energické prohlášení, že s politikou nemá nic společného, zavrtěla hlavou: „Jste slušný člověk a neměl byste lhát. Podle vašeho telefonování, podle leckterých maličkostí jsem poznala, že jste zase v politice. Nebyl jste dost dlouho na Pankráci? Kdyby byla Praha osvobozena o pár hodin později, byli by vám Němci ještě honem usekli hlavu. Nemáte toho dost? Podívejte se na tenhle byt. Takových musí být v Praze hodně. V tom bytě jsme žili do čtyřicátého roku. Stačila jsem ještě zařídit, aby se sem nastěhovali Novákovi, víte, zeť toho velkého nožíře na Václavském náměstí, s těmi bylo dohodnuto, že nám po válce všechno vrátí. Ale potom co

parašutisti zabili Heydricha, zavřeli Němci nejdřív mladého, pak mladou, a za dva dny byli oba mrtví. Po Novákových dostal byt nějaký člověk od SS. Když jsem se v květnu pětačtyřicet vrátila, byl i ten pryč."

Jan se při vzpomínce na ten rozhovor usmíval.

„Ano," řekla matka Pollaková, „když si moji chlapci začali s politikou, přesně tak jako teď vy, Jene, tak jsem jim vysvětlovala: Děti, od toho dejte ruce pryč. Jste dospělí, nemůžu vám poroučet, můžu vám jenom poradit. Kdyby na vás tady jednou čekali tajní, dám do okna znamení. Na to nedošlo. Policie přišla ve tři hodiny ráno a chlapce vytáhla z postele. Myslíte si, Jene, že ti dnešní nevědí, jak to má policie dělat? Ve tři ráno si pana Jana Horáka vyzvednou, a nikdo ho nezachrání. Já," pokračovala matka Pollaková, „chápu hodně z toho, co si asi myslíte, Jene. Neměl by konečně nastat klid? Má snad v bytě přetrvávat jenom nábytek, a ne lidé? Když necháme vládu na pokoji, sama vběhne do slepé uličky. To, co dělá, nemá rád nikdo."

„Jakou moc jen měli Němci. Měl byste, Jene, vidět, jak si takový esesák v Terezíně vykračoval, všichni se před ním třásli, klaněli se před ním až k zemi, a když řekl: Polib zem přede mnou, všichni líbali zem! A pak jednoho dne v květnu, nebe bylo krásně modré, začalo hřmění, a žádný mrak v dohledu. Trest Boží! řekl osmdesátiletý rabín z Mukačeva: Konečně promluvil Pán! Jméno jeho budiž pochváleno! Ale mladý Löw z Brna, mladý? Bylo mu dobře padesát, ale vedle rabína z Mukačeva byl každý mladý. Takže mladý Löw řekl: Rabi, to není hrom. To jsou kanony! Kanony! Jméno Hospodina, Pána našeho, budiž pochváleno! V ten den, Jene, jste měl esesáky vidět. Chodili kolem nás malí jako trpaslíci, jako kočky kolem horké kaše, a když museli něco říct někomu z nás, říkali ‚pane' a ‚paní', mírně jako beránci na pastvě. Velký Bože, děkuji ti, že jsem to mohla zažít: K večeru,

už se stmívalo, bylo zase slyšet střelbu, a najednou se všichni vyhrnuli do terezínských úzkých uliček a na náměstí, a byl tu tank, a Löw z Brna volal: Američani! a padl na kolena a všichni kolem něho také, a zpívali jsme naši hymnu. Odzpívali jsme jen první část, protože nás přemohl pláč."

Jan se usmál: Teď jsem na matku Pollakovou myslel příliš. Ale pak se sám před sebou ospravedlnil, vždyť do tak dlouhého vyprávění matka Pollaková zabalila svou poznámku o znamení v okně. Mířila tou poznámkou na něho, nebo to byla pouhá vzpomínka jako vše ostatní u této paní, která žila jen ze vzpomínek? Jan musí zjistit, jestli je jeho byt čistý nebo ne.

V každém případě, řekl si, musím dodržet schůzku s Frantou v devět i schůzku s Antonínem. Pomyšlení na Antonína mu dodávalo sílu. Ten je z nás všech nejzkušenější. Jan ho znal ještě z odboje proti Němcům. Když mu zůstane spojení s Antonínem, nic není ztraceno.

Posílen myšlenkou na Antonína zamířil k telefonu a vytočil číslo matky Pollakové: „Tady Dvořák," řekl, „můžu prosím mluvit s panem Novákem, s panem Josefem Novákem?" O několik vteřin později řekl: „Promiňte, to je mýlka!"

Odpověděl totiž cizí hlas: policejní agent, který přebíral všechny hovory a který jej, Jana Horáka, očekával. Ten hlas nemohl patřit nikomu jinému.

Jsem zase v ilegalitě, říkal si Jan v duchu, když se vracel k svému stolu, podruhé v ilegalitě.

3

Janu Horákovi bylo třicet dva let. Ale vypadal mladší. Měřil metr sedmdesát, protože však byl podsaditě postavy, vypadal menší. Zde je silný muž, říkalo na něm všechno: široké čelo, dozadu sčesané světle hnědé vlasy, masivní nos, jehož špička mířila trochu nahoru, plné rty poněkud příliš širokých úst a pravidelná brada. Celý obličej byl spíš kulatý než oválný a velké hnědé oči vyvolávaly pocit: Zde je silný, dobromyslný chlapík. Měl krátké, široké dlaně, nástroje jako dělané k práci, tlusté prsty, věcné ruce.

V továrně Jana často oslovovali pane inženýre; to byla zdvořilost. Absolvoval jen střední průmyslovou školu; na techniku nejprve nestačily peníze a po válce už Jan neměl chuť začít znovu studovat. Chtěl do života a do továrny, být v kontaktu s lidmi a pracujícími stroji, ne se školními lavicemi, profesory a učebnicemi.

Narodil se v roce 1917, ještě ve staré rakousko-uherské monarchii. Otce dostihla zpráva o jeho narození na frontě u řeky

Soči; když matka držela v ruce dopis s jeho odpovědí, byl otec již mrtev. Na matku se Jan pamatoval jen matně, zemřela, ještě než začal chodit do školy. Po jeho rodičích nezůstalo nic než vybledlé fotografie, jež si Jan v chlapeckém věku často prohlížel, když chtěl vědět, komu z rodičů se podobá. Vyrůstal v sirotčincích a internátech. Jediný příbuzný, který se o něj ještě i teď zajímal, byl strýček Jean, otcův bratr, po němž byl pokřtěn.

Strýček Jean žil již před první světovou válkou ve Francii. V roce 1911 musel utéci z Prahy, protože se jako aktivní účastník anarchistického hnutí, tehdy mezi českými studenty módního, zapletl do antimilitaristické demonstrace. Po tom všem, co se ve světě od roku 1911 odehrálo, musí dnes Jeanovo politické dobrodružství vypadat jako směšná epizoda; tenkrát to však byla aféra.

Jean studoval v Praze na Akademii výtvarných umění, ale v Paříži poznal, že by z něj mohl být průměrný, ale nikdy velký malíř, a tak opustil malování a s ním i Paříž. Odešel do Marseille, kde se uchytil v obchodování se starožitnostmi a měl úspěch. Své jméno Jan Horák změnil na Jean Aubrey.

Když v roce 1914 vypukla válka, poslal bratrovi přes Švýcarsko dopis, v němž mu nabízel azyl a pomoc. Ale Janův otec v tom viděl výzvu k nepřístojnému dobrodružství, neodpověděl, dal se odvést, narukoval a padl. Také Jean musel na vojnu a dostal se na francouzskou východní frontu. O té době mluvil zřídka a nikdy nenosil stužky svých vojenských vyznamenání. Do Prahy monsieur Jean Aubrey již nikdy nepřijel, ani po vzniku republiky. Když mu však švagrová po válce poslala zprávu o bratrově smrti a psala o synu Janovi a své vlastní nouzi a nemoci, pozval ji, aby se přestěhovala do Francie, ale také ona v tom viděla nepřístojné dobrodružství, protože člověk má žít a umřít tam, kde se narodil. A tak zemřela v Praze, v bytě, kde strávila těch pár šťastných měsíců života s Janovým otcem.

Strýček Jean psával svému synovci pravidelně a každý rok ho zval, aby strávil prázdniny u něho. Jan býval v Marseille se strýčkem šťasten. Když vyrostl z dětských let, začal chápat, jak hluboce je s Jeanem Aubreym spřízněn, ne proto, že Jean je bratr jeho otce, nýbrž proto, že vnímal život podobně jako strýček.

Jan i po válce pobýval každým rokem u strýčka, jemuž teď bylo pětašedesát, byl nemocný a unavený. Hovořil nyní téměř filosoficky o umění, životě a politice; jen občas se projevil jeho bezstarostně vitální temperament, který na něm Jan tak miloval; ale to pak bývalo jako chorobný záchvat nervózního, předrážděného člověka.

Jan vzpomínal na strýčka velmi často. V posledním roce, když jeho dopisy řídly, na něj vzpomínal ještě častěji než jindy. Staroch odumírá, říkal si. Jako rostlina. Až odejde, ztratím svého jediného příbuzného.

4

Jan přemýšlel, jaké bezprostřední důsledky pro něj ilegalita s sebou nese. Než se vydal k domu číslo jedenáct, samozřejmě si prohledal všechny kapsy a nechal doma všechno, co by mohlo svědčit proti němu. Vzal si s sebou všechny peníze, protože těch není nikdy dost, a občanskou legitimaci na jiné jméno, do níž byla nalepena, jak si myslel: neobratně, jeho fotografie. Falešnou legitimaci s sebou vzal na příkaz Antonína, který byl jeho spojkou k organizaci. Pak měl v kapse ještě ten zatracený revolver. Zbraně se zbaví, pokud vyjde schůzka s Frantou. Franta jej má také zavést do bezpečného bytu, kde se může převléknout a navázat rychlejší spojení s Antonínem. Pokud dohodnutá schůzka s Frantou klapne, bude všechno v pořádku. Pokud neklapne, zůstane ještě druhá dohodnutá schůzka, se samým Antonínem.

Pomyšlení na Antonína mu dodalo útěchu a naději; Antonína totiž znal ještě z první ilegality za německé okupace. Tehdy byl Antonín mistr ilegality, nacházel východiska

z nejbeznadějnějších situací. Rozhovor s Antonínem dodával klidu, jeho pochvala hrdosti a síly. Být jeho přítelem znamenalo cítit se v bezpečí. Antonín zná určitě i nyní všechny komplikace, protože se vždycky řídil pravidlem, že na prvním místě je zpravodajství. V dobách první ilegality si dokázal zorganizovat předávání spolehlivých zpráv. Měl zprávy přímo z centra nepřítele. Teď to nemůže být jinak.

Co Jana zneklidňovalo především, nebyl fakt, že byl opět vržen do ilegality. To, že policie tak brzy po akci v čísle jedenáct, sotva o hodinu později, již byla v jeho bytě, mohlo znamenat jedině, že buď nějaký zrádce akci v čísle jedenáct udal a policejní zásah se opozdil, nebo že zrádce neudal samotnou akci, ale členy organizace, pokud je znal, takže se akce sama ještě zdařila, jelikož policie k některým členům dorazila pozdě. Se zrádci a špicly, uvažoval Jan, se musí počítat vždycky. K posouzení situace by člověk o organizaci a její činnosti musel vědět víc. Jan věděl pouze tolik, že organizace má členy ze všech bývalých stran, dokonce staré komunisty, kteří nesouhlasí s politikou nových zbohatlíků, jak nazývali nynější vedení strany.

Když se odhodlal opět, jako za Němců, vydat na cestu boje, hledal a nalezl napojení na nový odboj. Instinkty probuzené během prvního odboje mu usnadnily nalézt skryté cesty a navázat tajné nitky. Ale, uvažoval Jan, byla chyba, že odmítl vstoupit do nového vedení. Předtím pracoval pět let v odboji proti Němcům a věděl hodně: cítil problémy, chyby, nebezpečí. Odmítl z osobních důvodů, a to byla ta chyba. Jakmile odbojář nechá rozhodovat osobní důvody, začne se v organizaci šířit hniloba; to byl poznatek z války, a nyní se on sám, v rozporu s vlastními poznatky, této chyby dopustil.

Jistě: měl polehčující okolnost: opět našel svého přítele Antonína, kterého od konce války neviděl; Antonína, k němuž měl ve všech záležitostech boje větší důvěru než ke

kterémukoli člověku. Antonín byl ve vedení, řekl, že v organizaci nejsou žádní udavači a Jan měl spolupracovat přímo s ním. To byla záruka a Jan si řekl, že to dodává jeho zdrženlivosti jistou oprávněnost. Ale po onom telefonátu si uvědomil, že to, co udělal, byla samozřejmě chyba; měl od celé té věci dát ruce pryč, nebo překonat svá osobní přání. Teď bylo na všechno přemítání pozdě; teď existoval jen jeden úkol: zachránit, co se ještě zachránit dá, a k tomu, co se ještě dá zachránit, patří, Jan se pousmál, on sám.

Jan, náchylný k dennímu snění a sebeanalýzám – obojí pokládal za přednost –, přemítal dál:

Když byli v zemi Němci a jejich teror, jedno nám pomáhalo: byli snáze rozpoznatelní, než je náš protihráč dnes. Rozpoznávali jsme je podle jejich jazyka. Podle nářečí jsme mohli zjistit, ze které části říše pocházejí. Byli mezi námi samozřejmě zrádci, ale vcelku bylo tenkrát snazší se krýt než dnes. Dnes jsou ti druzí dobře maskovaní a mají zkušenosti ze všech podzemních bojů v Evropě. Dnes nám nepomůže jazyk, dnes může být nepřítelem nejlepší přítel. A pak: pomahači, které Němci u nás nacházeli, jim přisluhovali za peníze a výhody a skoro každý z nich po nás pošilhával a měl již alibi pro pozdější dobu. Mezi pomahači dnešních mocipánů je hodně takových, kteří jsou proti nám, protože naši věc pokládají za nesprávnou, stejně jako my tu jejich. Tenkrát jsme byli ve válce proti vnějšímu nepříteli našeho národa a státu. Dnes jsou ve válce dvě přesvědčení. I když v pozadí stojí nový vnější nepřítel našeho státu, jemuž jejich vůdci slouží jako poddaní někomu vyššímu.

Jan pohlédl na hodinky: je čas jít! Zaplaťpánbůh! Kdoví, kam by mě moje analyzování ještě zavedlo?

Zaplatil a šel. K smíchovskému farnímu kostelu to nebylo daleko. Drobný déšť ustal a vítr vysušil ulice. Bylo už úplně tma a na ulicích málo lidí. Když někdo přicházel, bylo

slyšet jeho krok zdaleka a v jednom okamžiku měl Jan pocit, že musí jít po špičkách, aby na sebe neupozornil. Na průčelí domu, v němž byl umístěn jeden ze smíchovských sekretariátů strany, visel obrovský portrét nového vůdce. Velikost plakátu nutila kreslíře ke schematičnosti, a protože se plachta ve větru nadouvala, podobizna se hýbala. Pod portrétem visel přes celou šířku průčelí nápis vyvedený rudými písmeny: „S optimismem do nového života!" Jan se usmál: optimismus – správně. Ale člověk ho musí mít v sobě, ti dnešní ze všeho udělají plakát. A po několika krocích se rozpomněl na svého oblíbeného autora. Balzac popsal vynálezce reklamy, voňavkáře Césara Birotteaua.

Hergot! pomyslel si Jan, než mě ve třiačtyřicátém zatkli, jsem přece taky chodil ulicemi Brna, abych se setkal s jedním kamarádem, přesně jako dnes, a taky jsem myslel na Balzaca, na jeho plukovníka Chaberta, který u Jílové utrpěl těžké zranění, a když se pak vrátil, nikdo ho jako plukovníka Chaberta nepoznal. Tehdy mě to nepoznání utěšovalo. Na nárožích visel můj zatykač. Myslel jsem si, že když nepoznali plukovníka Chaberta, tak i já vyváznu. To mě naladilo optimisticky. Jaká bláhovost. Dostali mě, i když ne nadlouho, a ve vězení jsem myslel na plukovníka Chaberta, hrdinu od Jílové, a předsevzal jsem si: Hned jak se dostaneš ven, musíš si to znovu pročíst, jestli tvá asociace byla správná. Teď mluví o optimismu ti druzí a vyvěšují na zdi vlastní portréty.

Ale jako vždy, když Jan myslel na svého Balzaca, vrátila se mu lepší nálada a optimismus. Vždy si pak vzpomněl na strýčka Jeana Aubreyho, jemuž působilo potěšení, že inženýr, strojař nachází potěšení v něčem tak exkvizitním jako Balzac. Přirozeně, řekl strýček Jean, když ho miloval Marx se svým matematicko-logickým mozkem, mohou někdy i technici ocenit ty správné autory. Jan se při té vzpomínce usmál a na obranu Balzaca i Marxe zabručel: „Oni pošpiní všechno."

Teď musel zabočit. Nalevo se rozprostíralo náměstí, na němž stál farní kostel; bazilika zasvěcená svatému Václavovi, jeden z nejošklivějších moderních kostelů v Praze. Nyní se již Jan neoddával snům; nyní byl ztělesněná pozornost. Kostel po obou delších stranách lemovaly stromy; na pravé straně, pod druhým stromem se měl setkat s Frantou. Pohled na hodinky Janovi ukázal, že smluvený čas dodržel. Na celém náměstí neviděl jediného člověka. Z hlavní ulice sem chvíli co chvíli dolehly kroky, jednou také hlasy a smích. Toho se lekl, protože to již jednou zažil. Za Němců. Také tenkrát do jeho zoufalého napětí třeskl pronikavý smích: Lidé si zvyknou na všechno a není doba, v níž by se někteří nesmáli. Jan si zapálil cigaretu a zhluboka vdechl kouř, takže se mu z nikotinu na okamžik zatočila hlava. Teď měl jinak tak dochvilný Franta už tři minuty zpoždění. Jan došel pomalu až k pátému stromu a zase zpátky. Ještě jednou a ještě jednou.

Při popocházení sem a tam se začal smiřovat s myšlenkou, že Franta nepřijde. V tom případě nebude mít Jan žádné přístřeší a musí nějak strávit čas, dokud se nesejde s Antonínem, který ho měl dostat přes hranice.

Cítil, že se nic se nezměnilo, byla to stále ta nejhorší situace. Člověk nemá nikdy spoléhat pouze na jednu schůzku. Naštěstí mi zůstal Antonín!

Blížily se kroky; ale to přicházeli dva lidé. Jan zrovna vytahoval z kapsy cigaretu a zapalovač. Nejlepší je, když člověk vypadá jakoby nic. S tím si cigaretu zapálil. Když se přiblížili až k němu, viděl, že to jsou dva muži.

„Dobrý večer!“ pozdravili. „Čekáte tu na někoho?“ zeptal se jeden.

„Dobrý večer!“ zabručel Jan. „Jste od hasičů, nebo od policie?“

„Mohli bychom být obojí,“ řekl druhý muž. „Když někdo zapálí oheň, uhasíme ho a žháře sebereme. Ale na zdvořilou

otázku, pane, se sluší zdvořile odpovědět, a v dnešní době to platí ještě víc než dřív."

„No tak," chlácholil první. „Když pán neví, kdo jsme a že máme právo se ptát, je pochopitelné, že neodpoví. Takže: po celé Praze dnes patrolují spolehliví straníci a dávají pozor, co se ve tmě děje. V poslední době váleční štváči rozházeli spoustu letáků a počmárali spoustu zdí. A tak opakuju: Kdo jste? Na koho čekáte?"

„Kdybyste to řekli hned," odvětil Jan, „dostali byste hned odpověď." Jen co Jan tu větu vyslovil, sevřelo se mu hrdlo napůl děsem, napůl smíchem; zapomněl, které jméno stojí v té falešné občance. Sáhl do náprsní kapsy pod pláštěm a řekl: „Tady je, pánové, moje legitimace!"

Oba se skloněnými hlavami zazírali na lepenkovou kartičku, a ta jim ve slabém světle náměstí stačila. „Děkujeme! Děkujeme! Ještě nám řekněte, na koho čekáte."

„Když to musí být, tak čekám na jednu slečnu. Nejsem tak starý, abych nemohl čekat na slečnu."

„Dobrá, dobrá! Na kolik hodin jste byli domluvení?"

„Na devátou."

„Devět už bylo. A vy pořád ještě čekáte?"

„Jste starší než já, proto jste zapomněli, že když dámy řeknou v devět, tak myslí: ‚Čekej na mě od devíti dál'. Nemám pravdu? Řečeno mezi námi chlapy."

Oba muži se zasmáli, ale nepokračovali dál. „Ne ne!" řekl první muž. „Nezlobte se, že jsme si dovolili obtěžovat vás. Je to opravdu nutné. Pořád jsou skandály s letáky a počmáranými zdmi nebo ještě horší věci. Nemá to smysl a leda to lidi přivádí do neštěstí."

„Je to tak," přizvukoval mu druhý a pokračoval pomalu, poněvadž při řeči vytahoval cigarety a zápalky: „Fakt to k ničemu nevede. Za Němců byly zdi pořád počmárané, taky letáky se objevovaly, i brožury a noviny. Pomohlo to snad

něčemu? Z toho už není třeba mít strach. Jde jenom o pořádek."

Hergot, řekl si Jan, chce mě ten chlap vyprovokovat, abych dal do jedné řady současné mocipány s Němci?

„Hm," zabručel, „já bych okupaci s dnešní vládou nesrovnával."

„Inu, jazyku může uklouznout chyba, kterou by srdce neudělalo." Oba muži se zasmáli, ale jejich smích zněl nuceně.

„No," ukončil ten první rozhovor, „nic ve zlém! Pokud, milý pane, ještě chcete čekat, přejeme vám, ať vaše slečna brzy přijde. Příjemnou zábavu." S tím se odporoučeli.

Takhle patrolují po celé Praze, to je zvláštní, uvažoval Jan; k tomu je zřejmě nezmobilizovali až dnes. Museli to dělat už dřív. Jestli to patrolování souvisí s námi, pak to musí být pečlivě připravený úder proti celé organizaci a naše akce proběhla současně s jejich. V tom případě visím ve vzduchu. Potom byli v organizaci přece jen špiclové, ale naše dnešní akce přímým důvodem této mobilizace není.

Od hlavní ulice se blížily chvatné kroky. Žena, a zamířila rovnou k Janovu stromu; pravá strana, druhý strom. Mladá dívka, krempa klobouku stínila horní část obličeje. Došla do bezprostřední blízkosti.

„Vypadáte přesně jako mladý pán, který čeká na svou dívku."

Hergot! pomyslel si Jan, strana je důkladná. Teď mi posílají ještě i děvče. Nahlas řekl: „Ano, slečno, čekám na přítelkyni. A sama víte, že když si je dívka svým přítelem už jistá, nechá ho ráda čekat. Kdoví, proč to ženy tak rády dělají? Aby ukázaly, jakou mají moc? Aby prodloužily radostné očekávání?"

Dívka se tiše zasmála: „Filosofujete. Tak mi vás vylíčili. Pan Josef nebo Jan nebo Jaroslav? Vypadáte jako Jan! Takže, pane Jene! Dámy mnohdy přicházejí pozdě nebo

vůbec ne, protože zasáhla vyšší moc. Což se stalo ve vašem případě."

„Vyšší moc?" opakoval Jan. „Snad starostlivý otec, který svou dceru –?"

„Správně," přerušila ho dívka. „Zasáhl starostlivý otec!"

Jan zamumlal: „Musím vám poděkovat, slečno. A – povězte mi – možná bych se mohl dozvědět, kdy pan otec zasáhl?"

„Myslím," řekla dívka, „že to bylo dnes večer o šesté."

„Nechme těch nesmyslů," vyhrkl Jan, hlasitěji, než chtěl: „Takže Franta byl zatčen v šest hodin? Ten čas je velice důležitý!"

„V šest hodin," opakovala dívka, „otec zasáhl a zabránil vaší slečně, aby sem přišla. A mne by můj otec potrestal přísněji, kdyby mě tu za tmy viděl s mladým pánem. – Dobrou noc!"

„Dobrou noc!" odpověděl Jan automaticky a snažil se rozpomenout, zda Franta nemluvil o nějaké dceři a zda by tohle nemohla být jeho dcera.

Pokud to je Frantova dcera, pak pravděpodobně přišla z jeho bytu a pak je velmi pravděpodobné, že je pod dohledem policie a ta ji sledovala na cestě ke smíchovskému farnímu kostelu.

Rozhlížel se na všechny strany, směrem k hlavní ulici, k Dientzenhoferovu letohrádku, nic, ani živáčka.

Pokud dívka přichází z organizace, tedy není osobním poslem od Franty, znamená to, že organizace ještě žije a pracuje, dává pozor, i na něho, Jana. To, že policie Frantu sebrala už v šest, dokazuje, že policejní zásah neměl nic společného s akcí v čísle jedenáct.

V každém případě musí pryč od smíchovského kostela. Vykročil, nejprve bez plánu a cíle, směrem k Vltavě.

5

Poprvé od chvíle, kdy se před domem číslo jedenáct rozešli, pomyslel Jan na svého společníka Mirka v tmavomodrém plášti a měkkém šedém klobouku. Podle pokynů organizace se s ním měl Jan shledat teprve v zahraničí, kam chtěli Mirka dostat jinou cestou a jiným způsobem. Jan o něm věděl víc nežli o většině dalších členů organizace. Měl ho rád, vážil si ho. Přitom si Jan nikdy neuvědomil, že Mirek založením a charakterem představuje stejný typ jako on sám. Doufám, že je Mirek taky na svobodě, uvažoval Jan cestou k řece.

Mirek se od čísla jedenáct vydal přesně podle instrukcí opačným směrem než Jan. Na každém jeho kroku bylo znát, že byl dlouho vojákem. Byl o rok o dva mladší než Jan a povoláním vyučený kovodělník. Již v době, kdy pracoval jako učeň, se stal komunistou. Od mládežnické organizace dospěl do politické organizace, jako učeň dospívá v dělníka. Prodělal všechny možné kursy, strana v něm viděla nadějný dorost, chtěla ho přijmout do sekretariátu a udělat z něho

funkcionáře. Ale v tom se Mirek, jinak poslušný každého stranického příkazu, postavil na odpor: „Já jsem dělník. Život u psacího stolu se mi nezamlouvá. Moje svaly se musí hýbat. Mám náturu na nástroje a mašiny."

Ještě než přišli do země Němci, musela strana do ilegality. Mirek měl jako jeden z prvních svou aktivní skupinu. V této přechodné době ještě život nebyl skutečně nebezpečný.

„Pak přišla zpráva," vyprávěl tenkrát Mirek příteli Janovi, „že Němci jsou v Praze. Naše velká strojovna najednou ztichla. Někdo vypnul proud. A někdo vykřikl: ‚My Němce ze země vyženeme. Boj začíná teď. Okamžitě!' Stejně náhle, jako předtím stroje ztichly, se zase rozjely."

Tajné stranické ústředí bylo okupací zaskočeno. Když Mirek na své spojce žádal pokyny a materiál, dostalo se mu jako odpovědi jen pokrčení ramen. Tak si se svými nejbližšími přáteli sedl ke stolu a napsal s nimi celé číslo závodních novin. Sami si obstarali tisk a byli náramně pyšní, že celý náklad dostali mezi lidi. Dva týdny nato přišla spojka a přikázala Mirkovi, ať se dostaví na schůzku s jedním soudruhem z ústředí.

Člověk z ústředí rozložil Mirkovy závodní noviny na stůl, plácl na ně dlaní a otázal se: „Kdo ty pitomosti sepsal?" Mirek označil za autora sebe, chtěl chránit kamarády. Nyní mu člověk z ústředí začal vyčítat chyby: „Jak můžeš říct, že Prahu obsadili Němci. Politicky správně se říká: Prahu obsadili nacisti." Mirek člověka z ústředí přerušil: „V zemi je wehrmacht a nikdo neříká, že jsou v zemi nacisti, všichni říkají: jsou tu Němci. Je snad doba na slovíčkaření, když v mírové době obsadila naši zem cizí armáda?" Ale člověk z ústředí to nepřipustil a označil to za nacionalisticky-trockistickou úchylku, která nebere ohled na boj německých antifašistů, kteří Hitlera svrhnou, a co víc, že tento boj podceňuje. A zakázal tisknout letáky nebo noviny, které neschválilo ústředí.

O tomto pokárání Mirek nikomu neřekl a netiskl nic, co nepřišlo z ústředí. „My všichni," vyprávěl Mirek příteli, „jsme tenkrát, od prvního dne okupace, měli živý pocit, že se musí stát něco strašného. Nemůže to přece být tak, že uprostřed Evropy někdo obsadí stát a udělá z něho protektorát. Uprostřed míru. A opravdu se stalo něco děsivého, jenže jinak, než jsme si to představovali. Sovětský stát něco udělal – o tom jsme vždycky snili. Jenže udělal opak toho, o čem jsme snili. Nezaútočil na nacisty, ale uzavřel s nimi spojenectví. Bylo nám, jako by nás někdo praštil klackem do hlavy. Němečtí inženýři zvedali nosy ještě výš do nebe. Pak přišla válka, ale my jsme nediskutovali. Ta rána klackem do hlavy nás omráčila. Pár dní nato přišel leták z ústředí. Imperialistická válka, zněl titulek. Ve skupině jsme byli všichni zoufalí, ale nikdo ani necekl. Mohli bychom ten leták šířit otevřeně, tak málo by nácků ublížil. Zahodili jsme ho!"

Pak se Mirek pokusil o rozhovor s člověkem z ústředí. Vyložil mu, že v závodě jsou všichni proti postoji strany, že si přejí postupovat aktivně. Závod vyrábí zbraně pro Němce; kdo sníží výrobu, zasadí Němcům ránu, takže: Celý závod, organizovaní i sympatizanti, si přeje sabotáž. Pán z ústředí se rozesmál: „Ti, kteří dnes vedou válku proti Hitlerovi, nás včera nechali na holičkách, a za to jim chcete pomáhat? Zapomněli jste na Mnichov? Jedni jako druzí jsou nepřátelé." Když mu Mirek opáčil, že zemi neokupovali Angličané ani Francouzi, ale Němci, kteří den co den zatýkají, mučí a popravují, člověk z ústředí se rozzuřil: mluvit o Němcích, Francouzech a Angličanech je nemarxistická generalizace a on, Mirek, je nacionalistický trockista, jehož postoj musí nahlásit stranickému sekretariátu.

Mirek se poté rozhodl jednat na vlastní pěst. Když přišel z ústředí příkaz zbavující Mirka všech funkcí, rozloučil se se svou dívkou. Odešel na Slovensko a odtud mnoha oklikami do naší západní armády, s níž se po válce vrátil domů.

Nic z toho, co zažil před svým odjezdem, Mirek nezapomněl. Jen jedno se mu vytratilo z paměti: sdělení, že je proti němu vedeno stranické řízení; vlastně na to nezapomněl, jen si myslel, že by se ústředí stydělo zasáhnout proti němu proto, že již v roce 1939 poznal to, co lidé v ústředí pochopili teprve v roce 1941, kdy nebyla přepadena jejich vlast, nýbrž jiná země. V roce 1945 samozřejmě nepomyslel na to, že by mohl mít něco do činění se stranou. Shledal se opět se svou dívkou a chtěl se oženit. Ale sotva dostal nějaké místo, již vyletěl na ulici, a tak prošel několika podniky, než přišel nový převrat a on ihned přešel do ilegality.

To byl Mirek. A tento Mirek nyní, 12. dubna 1949 v sedm hodin večer, odcházel za deštivého, pošmourného počasí od domu číslo jedenáct rovnoměrným vojenským krokem k cíli, který mu byl předepsán. V kapse modrého pláště měl revolver. Cítil jeho váhu. Když zrychlil krok, tloukla mu zbraň do stehna napomínajíc ho, aby zpomalil.

Mirek byl unavený. Neunavila ho tato jediná akce. Nesl únavu z celého svého života. Byl v ilegalitě, protože by ho jinak, jak dobře věděl, zabili a protože se po celý život vychovával k tomu, aby nezůstal nečinný, nýbrž jednal. Ale touha jeho života nebyla politická; to snad bývalo dříve, když snil o revolucích a vítězstvích. Ale od doby, kdy viděl tolik smrti v tolika podobách, přál si Mirek, jenž s přítelem Janem právě zabil člověka, mír, mír a velmi klidný, skromný život v bezpečí se svou dívkou, jejímž osudem asi bylo čekat na něj, v neustálém nenaplnění, kdesi v koutě.

Mirkovým cílem bylo nejprve kruhové Vítězné náměstí v Dejvicích. Měl se vydat po jeho okraji přes dvě ulice ústící do náměstí až k Verdunské a dojít k malé kavárně, v níž se setká se svou spojkou. Ujistili ho, že kavárna je absolutně bezpečná. Ale Mirek měl odjakživa živelnou nechuť k projednávání jakýchkoli nesoukromých záležitostí v kavárnách.

To mu zůstalo. Protože se v dejvické čtvrti dobře vyznal, rozhodl se k předepsanému cíli dorazit jinou cestou, a to tak, že mohl kavárnu, nalézající se na nároží, pozorovat z obou stran a nahlédnout i do nitra lokálu.

Lokál byl téměř prázdný. Svou spojku neviděl. Ale v ulici, jíž by býval přišel, kdyby se byl držel příkazu a nezměnil svou trasu, uviděl stát svou bytnou s jakýmsi hromotlukem, který byl, jak Mirkovi napověděl instinkt, určitě policistou v civilu.

Mirek před několika dny přišel na to, že bytná se hrabala v těch několika dopisech, které měl, a prohledala jeho kufr. Pokládal to za zvědavost, a poněvadž věděl, že mezi jeho věcmi není nic podezřelého ani nic, co by prozradilo jeho totožnost, mlčel. Ta žena se ho pak na leccos vyptávala, na jeho dívku, co on sám dělá po večerech, a nakonec se ho včera zeptala, co bude dělat dnes večer, tedy nyní, a řekla, že pokud nebude na večeři doma, tak by si ráda zašla k přátelům. A teď tu stojí před kavárnou, to nemůže být náhodné setkání a také to znamená, že jeho byt už není bezpečný.

Mirek situaci přehlédl jediným pohledem. Naproti kavárně bylo kino, to byl jediný úkryt, který se v té chvíli naskýtal.

Vstoupil uprostřed představení. Film byl starý, v tomto kině se stále promítají jen staré filmy, a Mirek jej už viděl. Byl to jeden ze špatných ruských válečných filmů, propagandistický film líčící obléhání Sevastopolu. Mirkovo místo bylo pohodlné a dost velké, aby se natáhl. Revolver strčil do kapsy saka, svlékl modrý plášť a položil jej na vedlejší sedadlo. Pak začal zvažovat svou situaci. Skládal si dohromady, co se událo: muž, který byl jeho spojkou, byl zadržen. Buď ho donutili vypovídat o dnešní schůzce – a nynější policie se od německé hodně naučila –, nebo ten muž držel jazyk za zuby, a pak musela být díra v organizaci samé. Vzpomněl si, jak s Janem hovořil o zabezpečení organizace proti špiclům.

Jan se mu svěřil s vlastními pochybnostmi, ale pak prohlásil, že ve vedení je muž, s nímž spolupracoval už za války, jenž si zaslouží absolutní důvěru, a že činnost tohoto muže ve vedení je zárukou, pokud právě v takové činnosti může vůbec někdo záruku poskytnout.

Dobrá, řekl si Mirek, do kavárny v žádném případě nepůjdu a bytná, která mě měla špiclovi ukázat, mě už neuvidí. Rozhlédl se kolem sebe a zjistil, že kino je moc řídce obsazené, takže by bylo snadné odcházející diváky zkontrolovat. Další nevýhoda je, že kino nemá druhý východ. Bude muset vyjít na ulici zase proti kavárně. No nic, řekl si, přežil jsem válku, tohle se mi taky poštěstí. S touto myšlenkou se pokoušel soustředit všechny síly na to, aby si odpočinul. Úmyslně od sebe daleko odstrkoval pomyšlení na nebezpečí, které na něj určitě bude čekat venku po konci představení.

Mirek právě zaklímal, když mu kdosi poklepal na rameno a zdvořilý hlas mu pošeptal: „Promiňte, někdo vás chce k telefonu.“ Mirek vstal a bylo mu jasné: To je konec. Zbývá už jen revolver. Plášť nechal ležet, aby byl pohyblivější, nasadil si klobouk a šel za šeptalem do foyer. Tam ho kopancem srazil stranou a chtěl rychle vyběhnout na ulici. Cestu mu zastoupil hromotluk, jejž předtím viděl na ulici. Mirek zvedl revolver, ale ten druhý byl rychlejší a vystřelil.

S pomocí správce kina odtáhl hromotluk Mirkovu mrtvolu do kamrlíku, na němž zlaté litery hlásaly „Ředitelna“. Když běželo poslední představení, přijela ambulance a odvezla ho do márnice Všeobecné nemocnice.

V Mirkově pokoji se bytná dala do probírání jeho věcí. Co si chtěla ponechat, položila na stůl, co mělo připadnout policii, zůstalo v kufru.

Když uvaděč kina po posledním představení procházel sál, našel Mirkův plášť. Zdál se mu dobrý, lepší než jeho vlastní, měl správnou velikost, takže když večer odcházel domů, hned si jej oblékl.

6

Cestou k řece Jan uvažoval, zda si má revolver ponechat, nebo jej zahodit. Když ho chytí beze zbraně a tím jediným, co proti němu budou mít, bude příslušnost k zakázané organizaci, může přece jen být naděje, že vyvázne; když najdou revolver, bude to znamenat jistý rozsudek smrti. Naproti tomu je fakt, že organizace má velmi málo zbraní a lehkovážně zničit dobrý revolver je nezodpovědné. Nezodpovědné, poněvadž není vůbec jisté, že si tím zachrání život – ti dnešní si dělají, bez ohledu na své vlastní zákony, co chtějí. Pokud se jim z jakéhokoli důvodu bude hodit odsoudit k smrti Jana, Frantu nebo někoho jiného, tak to udělají. Jan dobře věděl, jak uvažují; neuznávají žádný absolutní pojem práva, a potud s nimi souhlasil. V různých dobách a na různých místech platí různé právo. Ale od zneuznání absolutního práva došli ti dnešní ke zneuznávání také svého vlastního, podmíněného práva. Teď neplatí absolutní ani relativní právo, teď neplatí vůbec žádné právo.

Přesto se Jan rozhodl, že se revolveru zbaví. Když se přidal k organizaci, aby se podílel na dnešní akci, přesně věděl, jako tenkrát v odboji proti Němcům, co činí. Každý voják ví, že ve válce jsou mrtví, ale žádný nevěří, že kulka zasáhne právě jeho. A nyní Jan cítil, že v nebezpečí je on sám. Když revolver zahodí, nebezpečí bude menší.

Stál u řeky mezi mostem Legií a Jiráskovým mostem. Smíchovské nábřeží tonulo ve tmě; na lavičkách seděly dvojice milenců. Šel pomalu k mostu Legií. Nikdy předtím si nepovšiml, jak jasně je osvětlen. Vracel se zpátky. Tentokrát ne po chodníku u řeky. Správné bude, uvažoval, odložit zbraň v některém domovním vchodu. Ale musel dojít téměř až k Jiráskovu mostu, než našel otevřený vchod. Vstoupil, byla v něm skoro tma, poněvadž nejbližší pouliční lucerna byla daleko. Očistil zbraň kapesníkem; žádné otisky prstů! jak jsme se to naučili v detektivkách; pak zbraň vhodil do popelnice. A již byl zase na nábřeží.

Na Jiráskově mostě se zastavil a zadíval se k Hradčanům. Hrad se tam rozkládal do šířky a byl temný, jen několik oken svítilo. Za ním se vypínala k nebi věž Svatého Víta. Nalevo byl kopec se Strahovským klášterem a úplně vlevo Petřín, kterému Němci říkali Laurenziberg.

Heroická koncentrace dějin, pomyslel si Jan. Tam pobývala knížata a králové, Přemyslovci a Habsburkové, pak první prezident, pak jeho následovník, pak Hitler a Heydrich, pak zase ten druhý, vítězný prezident, a teď ten člověk s mnoha tituly, učitel, vůdce, prezident republiky a předseda strany. Jsou spousty takových bytů, říkala matka Pollaková, a pokud se dá pětipokojový byt srovnávat s hradem, pak i v tomto hradu přetrvává spíš nábytek nežli lidé.

Proudící voda je něco živého, řekl si Jan pohlížeje dolů na Vltavu, právě před ním přepaženou jezem, jehož propustí se řítil proud, v tom sevření proměněný v bílou tříšť: voda

je něco živého, a tato voda proudí již tak dlouho, že rozpětí jednoho lidského života je vůči tomu jako minuta. Jan přešel rychle most a pak kolem Národního divadla zamířil do široce se otevírající Národní třídy.

Nejbezpečnější je dělat, jako by žádné nebezpečí neexistovalo. Tady se teď nacházela rozlehlá kavárna Slavia, ozářená modrým neonovým světlem, a připomněla Janovi, jaký má hlad a jak dlouho ještě bude muset čekat. Nemám revolver, ale zato potravinové lístky; s tím vešel do kavárny a objednal si jídlo. Po několika soustech ho však hlad přešel; jedl z povinnosti, poněvadž nevěděl, kdy zase bude mít příležitost sedět u stolu a jíst.

Kolem sedělo hodně lidí, ve Slavii člověk stále ještě viděl lidi. Povídali si, smáli se, šeptali.

Proč takhle nemůžu žít já? uvažoval, proč jsem jiný než lidé kolem, kterým se taky nic nelíbí, a přesto všechno spolknou a jsou šťastní? Takhle sedávali před válkou, takhle za okupace a tak dnes. Proč? Způsobily to moje letní pobyty ve Francii, že se podruhé vzpírám proti tomu obrovskému proudu, který zaplavuje naši zem? Tentokrát mám svůj zvláštní důvod. Ale jiný člověk by ze země odešel k strýčkovi Aubreymu, a ne do ilegality.

Co je na mně nápadného, že sem ten tlustý chlap od vedlejšího stolu pořád civí? Teď mi dokonce něco říká. – „Ale samozřejmě, pane, prosím, vezměte si ten časopis!“

Jan sáhl po nějakých novinách, dělal, že čte, a vrátil se ke své sebeanalýze: Začal jsem být jiný na vojně. Býval jsem vždycky antimilitarista. Nezůstal jsem jím. Můj prapor byl posádkou v Kasárnách Jiřího z Poděbrad. Tehdy jsem chodil s Milkou. Žádná velká láska. Ale bylo to takové příjemné děvče. Byl jsem s ní několikrát tady ve Slavii. Oba jsme vždy raději šli k ní do bytu než do kavárny. Ta láska trvala od února do května 1938 a pokaždé, když jsme byli spolu, se Milka

bázlivě ptala: Myslíš, Jene, že bude válka? Co se s ní asi stalo? V těch měsících jsem se změnil a v květnu, když jsem byl povýšen na podporučíka, mi bylo líto, že musím odložit pušku a vyměnit ji za revolver. Tenkrát jsem byl přesvědčený, že revolver je hračka, a ne zbraň pro muže.

To bylo v květnu 1938. Tenkrát jsme se přemístili na hranice. Pár dní předtím jsem už byl důstojník a náramně pyšný na tu jednu hvězdičku na výložkách. Náš velitel – podplukovník, který věděl, že nemám žádnou rodinu, Zelenka se jmenoval, byl starý mládenec – mě pozval na večeři, abychom oslavili moji hvězdičku. V letech 1914 až 1918 sloužil ve Francii, nejprve u chasseurs alpins, pak v našich legiích. Po válce absolvoval kurs pro štábní důstojníky v Saint Cyr. Choval ke mně něco jako otcovskou lásku, věděl o Jeanovi v Marseille a často se mnou mluvil francouzsky.

U té večeře mi náhle řekl: „Bude válka, vláda zvažuje částečnou mobilizaci a věří, že může říši od útoku odstrašit. Náš prapor se v příštích dnech přesune na hranice. Pro malou zemi, jako je naše," pokračoval skoro šeptem, „je válka otázkou přežití. Když bude říše poražena, ukrojí z ní tady proužek, tam kousek, ale říše zůstane. Když budeme poraženi my, potom jsme ztraceni celí. Proto musíme mít svazky s těmi velkými a proto musí být naše láska tak intenzivní jako k Francii."

„Pane plukovníku," řekl jsem, „víte, že znám a miluju Francii, ale štve mě vždycky, že – jak se u nás říká – v Praze roztahujeme deštníky, když prší v Paříži."

Snažil se nedat najevo, jak velmi ho ta pražská sebeironie v tak vážné hodině zlobí.

„To je nesmysl," opáčil mi. „Budeme se bít spolu s Francií. Nevěř, že francouzská moc je pryč, mají stále ještě nejsilnější armádu v Evropě. Vím, že se říkají i jiné věci, ale já jim nevěřím." A pak přišel proud vzpomínek, příběhů o slávě

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Spiklenci*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.